

Черепанин Мирон Васильович,
*доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичної україністики та
народно-інструментального мистецтва
навчально-наукового Інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
[orcid.org /0000-0003-1034-0036](https://orcid.org/0000-0003-1034-0036)
duetconcertino@ukr.net*

Зваричук Жанна Йосипівна,
*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри музичного виховання та диригування
навчально-наукового Інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
orcid.org/0000-0003-2552-7549
credoif@ukr.net*

ПОСТАТЬ НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКОГО В КУЛЬТУРОЛОГІЧНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ КОНТЕНТІ ЧАСОПISУ «ЛЬВІВСЬКІ ВІСТІ»

У дослідженні розглядаються маловідомі публіцистичні матеріали фундаторів української музики Василя Барвінського та Зиновія Лиська, присвячені творчості композитора, педагога, музичного критика, корифея культурно-мистецького життя Східної Галичини першої третини ХХ століття Нестора Нижанківського, що побачили світ на сторінках часопису «Львівські Вісті». Визначено жанрові особливості газетних дописів, які вийшли друком у 1942–43 роках, після смерті митця. Охарактеризовано змістову наповненість спогадових пресодруків, у яких автори торкаються різних тематичних аспектів життєтворчості Н. Нижанківського. Публіцисти З. Лисько та В. Барвінський окреслюють окремі віхи його біографії, відзначають вплив батька – священника, диригента, композитора о. О. Нижанківського на формування музичного таланту сина, пережиття військових лихоліть, російський полон, ступені здобуття європейської освіти у Відні та Празі, педагогічну роботу доцентом в Українському Високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова, проблеми зі здоров'ям. Автори наголошують на сторінках активної культурно-освітньої діяльності митця у Львові, зокрема композиторській, педагогічній, публіцистичній, виконавській, суспільно-громадській праці. Проаналізовано означення З. Лиська «галицькість Н. Нижанківського», яке ґрунтується на використанні української народнопісенної основи в його творах. Розглянуто визначення В. Барвінського «українськість» Н. Нижанківського. Публіцист осмислює це формулювання крізь призму понять «українське серце», «українська душа» і доводить національні світоглядні орієнтири митця. Охарактеризовано соціокультурологічні погляди В. Барвінського, які публіцист висловлює в дописах, присвячених пам'яті Н. Нижанківського, на значення ролі української мистецької еліти на шляху становлення нашої державності. Доведено, що контент проаналізованих газетних матеріалів на сторінках часопису «Львівські Вісті» сприяв формуванню національного мислення в громадськості Східної Галичини.

Ключові слова: музично-культурологічна публіцистика, життєтворчість о. О. Нижанківського, публіцистична діяльність Нестора Нижанківського, Василь Барвінський, Зиновій Лисько, творці культурно-мистецького життя Східної Галичини першої третини ХХ століття, часопис «Львівські Вісті».

Cherepanyn Myron,
*Doctor of Arts, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Musical Studies
and Folk-Instrumental Art of the Educational
and Scientific Institute of Arts
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
orcid.org /0000-0003-1034-0036
duetconcertino@ukr.net*

Zvarychuk Zhanna,
*Candidate of Art Criticism, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Music Education and Conducting
Educational and Scientific Institute of Arts
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
orcid.org/0000-0003-2552-7549
credoif@ukr.net*

FIGURE OF NESTOR NYZHANKIVSKYI IN CULTURAL AND JOURNALISTIC CONTENT OF THE “LVIVSKI VISTI” PERIODICAL

The paper examines little-known journalistic materials by the founders of Ukrainian music Vasyl Barvinskyi and Zynovii Lysko dwelling upon the creative work of Nestor Nyzhankivskyi – a composer, teacher, music critic, and luminary of the cultural and artistic scene of Eastern Galicia in the first third of the twentieth century – which were published in the “Lvivski Visti” periodical. The genre peculiarities of newspaper reports published in 1942–43, after the artist’s death, are identified. The content of the recollections in the printed press is described, in which the authors thereof touch on various thematic aspects of N. Nyzhankivskyi’s life and work. The journalists Z. Lysko and V. Barvinskyi outline individual milestones in his biography, note the influence of his father – a priest, conductor, and composer – rev. O. Nyzhankivskyi on the development of his son’s musical talent, the experience of war-related disasters, Russian captivity, degrees awarded in European universities – in Vienna and Prague, teaching as an associate professor at the Drahomanov Ukrainian Higher Pedagogical Institute, and his health issues. The authors note the Nyzhankivskyi’s active cultural and educational activities in Lviv, in particular composing, teaching, journalism, artistic performance, and social activities. Z. Lysko’s definition of “galicianity of N. Nyzhankivskyi” because of the use of Ukrainian folk songs as a basis for his pieces is analyzed. V. Barvinskyi’s definition of “ukrainianness” of N. Nyzhankivskyi is considered. The journalist interprets the above definition in the context of the notions of “Ukrainian heart” and “Ukrainian soul” and substantiates the artist’s national worldview. The sociocultural views of Barvinskyi, which he expresses in publications dedicated to the memory of N. Nyzhankivskyi, on the significance of the role of the Ukrainian artistic elite in the establishment of our statehood are characterized. It is proved that the content of the analyzed newspaper materials in the «Lvivski Visti» periodical contributed to the shaping of national thinking in the public of Eastern Galicia.

Key words: musical and cultural journalism, life and work of rev. O. Nyzhankivskyi, Nestor Nyzhankivskyi as a journalist, Vasyl Barvinskyi, Zynovii Lysko, the founders of the cultural and artistic scene of Eastern Galicia in the first third of the twentieth century, “Lvivski Visti” periodical.

Вступ. У сучасному національному соціокультурному просторі далі проходить процес поглибленого дослідження життєтворчості фундаторів української музики ХХ століття, зокрема композитора, викладача, публіциста, концертмейстера, громадського діяча Нестора Нижанківського. Розгляд постаті митця крізь призму контенту раритетних пресодруків Східної Галичини актуалізує потребу наповнення

новим джерелознавчим матеріалом його біографічного інформативного поля задля вичерпного представлення портрету фундатора національної культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До постаті Нестора Нижанківського, який у 47 років відійшов у засвіти, залишивши велику творчу спадщину у майже всіх музичних, культурно-освітніх ділянках, звертали

увагу громадськості Східної Галичини композитори-сучасники на шпальтах часопису «Львівські Вісті». Це дослідження ґрунтується на маловідомих пресодруках галицьких мистців Зиновія Лиська (Лисько, 1942, с. 3) та Василя Барвінського (Барвінський, 1942, с. 3; Барвінський, 1943, с. 6). На жаль, пресодруки не стали джерелознавчим матеріалом нарису про життя і творчість Н. Нижанківського Ю. Булки (Булка, 1997, с. 43). Аналіз біографічного контенту газетного допису В. Барвінського «Нестор Нижанківський» у часописі «Наші Дні» здійснила У. Молчко (Молчко, 2023, с. 9–13).

Мета статті – проаналізувати публікації часопису «Львівські Вісті», присвячені постаті композитора Нестора Нижанківського, задля введення їх в науковий обіг та вияснення творчого портрету митця крізь призму його характеристики сучасниками.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Однією з перших на сторінках часопису «Львівські Вісті» вийшла друком публікація галицького композитора Зиновія Лиська «З концертної зали. Пам'яті Нестора Нижанківського. Концерт у Літературно-мистецькому Клубі» (Лисько, 1942, с. 3). Артподію було анонсовано в дописі «Концерт з творів Н. Нижанківського» (Б.а., 1942, с. 3), який був опублікований у попередньому числі «Львівських Вістей». Пресодрук-відгук З. Лиська, що побачив світ у наступному випуску часопису, присвячений мистецькому вшануванню знаного українського діяча початку ХХ століття. Культурологічний наратив пресодруку засвідчує велику увагу галицької громадськості до творчості видатного корифея української музики Нестора Нижанківського.

Допис привертає увагу музикознавчою оцінкою життєтворчості першого голови СУПрому, який відіграв визначну роль в розвою соціокультурних сторінок у міжвоєнній Східній Галичині. Розглядаючи знаковість постаті Н. Нижанківського, З. Лисько зараховує його до «... типу галицького музики нового покоління, що, інакше, як інші давніші композитори, від стіп до голови був озброєний справжнім мистецьким умінням і композиторською технікою, які при визначному таланті могли були його поставити в перші ряди разом з музичними майстрами інших націй Європи» (Лисько, 1942, с. 3). Ця влучна публіцистична характеристика дає підставу стверджувати про високий професійний

щабель галицької композиторської школи першої третини ХХ століття, яка завдяки діяльності Н. Нижанківського та численних галицьких митців увела українську музику в світовий культурологічний простір.

Мистецький доробок Н. Нижанківського є нечисельним, але, на думку дописувача, в ньому простежується оригінальна мистецька індивідуальність. Здобувши віденські та празькі студії, композитор залишився вірним «традиціям галицької музичної культури» (Лисько, 1942, с. 3), любов до якої привив йому батько – композитор о. О. Нижанківський. Газетний допис насичений цінним аналітичним матеріалом. Зокрема, З. Лисько вводить в культурологічний дискурс поняття «галицькість Н. Нижанківського». На його думку, це яскраво проявляється в його мелодиці, яка «...розвиваючися широким руслом, доходить часто аж до природно-широкого патосу (піднесеність, натхнення – М. Ч., Ж. З.)» (Лисько, 1942, с. 3). «“Галицькість” Нестора (Нижанківського – М. Ч., Ж. З.) проявляється також у тому, що, впроваджуючи до своєї творчості українські народні елементи, він черпає їх майже виключно з галицького музичного фольклору, бо його він найкраще розуміє і найцікавіше опрацьовує» (Лисько, 1942, с. 3), – констатує публіцист.

У композиціях митця автор відзначає прищеплене його музичній мові складне поліфонічне багатоголосне плетиво, якому властива народнопісенна основа. На високий щабель З. Лисько також підносить фортепіанну фактуру в камерно-вокальних творах Н. Нижанківського. Інструментальний супровід, пише публіцист, «...перетворює його акомпаніменти у цілком рівнорядні партії і надає усім його фортепіанним творам барвистості й блиску» (Лисько, 1942, с. 3).

З багатогранної діяльності фундатора української культури митець виокремлює його публіцистичну роботу, зазначаючи, що для тогочасного суспільного простору праця Н. Нижанківського «як музичного діяча, організатора, журналіста (виділення наше – М. Ч., Ж. З.), й педагога» (Лисько, 1942, с. 3) стала рушійним поштовхом націєтворчих процесів у Східній Галичині. Газетний допис З. Лиська насичений багатим музикознавчим матеріалом, який спонукає читачку аудиторію до глибшого

розуміння значення творчості Н. Нижанківського. Таким чином, пресодрук здійснює як просвітницьку, так і аксіологічну функцію.

Вартість пресодруку полягає у його джерелознавчому підґрунті. Публіцист документально точно зафіксує артистичний склад концертної акції 4 жовтня 1942 року, що проливає світло на сторінки творчості відомих львівських музикантів. У цей вечір виступали: інструментальний ансамбль – Роман Савицький (фортепіано), Роман Криштальський (скрипка), Петро Пшеничка (віолончель); піаніст Р. Савицький; співачка Марія Сабат-Свірська та концертмейстер Євгенія Чапельська. Автор допису представляє твори з концертної програми: Фортепіанне тріо e-moll, фортепіанні п'єси «Інтермеццо», «Прелюдія і fuga на українську тему» c-moll, Мала сюїта «Листи до неї», а також солоспіви «Жита», «Засумуй трембіто», «Ти, любчику, за горою», «Снишся мені». Отже, мистецькій спільноті була представлена «...камерна, фортепіанова та сольоспівна ділянка творчості незабутнього Нестора (Нижанківського – М. Ч., Ж. З.) (Лисько, 1942, с. 3), – пише З. Лисько.

Вечір доповнювало вступне слово Василя Барвінського про життя і творчість фундатора української композиторської школи. Завершуючи свій допис, З. Лисько висловлює побажання щодо ознайомлення львівської публіки з його хоровою та оркестровою музикою, яка, на жаль, мало виконується на естраді. «Бо хоч ці ділянки вимагають більшого виконавчого апарату, вони відкрили б нам – у новому розрізі – знову такі мистецькі світи, що їх у нікого, крім невіджалуваного Нестора Нижанківського, не знайдемо» (Лисько, 1942, с. 3), – наголошує публіцист.

Пресодрук З. Лиська є джерелознавчо вартісним документом, оскільки він проливає світло на мистецьку атмосферу 40-х років ХХ століття у Львові, а також резонує з ціннісними орієнтирами галицького середовища, яке вшанувало поборника української культури.

На сторінках «Львівських Вістей» привертають увагу два пресодруки фундатора української музики Василя Барвінського. Газетний матеріал «У другі роковини смерті композитора Нестора Нижанківського» (Барвінський, 1942, с. 3) представляє читацькій аудиторії художній «модус» композитора. Розкриваючи

значення творчої діяльності митця, В. Барвінський спершу наголошує мистецькому середовищу на родинних музичних традиціях та на ролі батька – диригента, суспільно-громадського діяча о. О. Нижанківського – у формуванні світогляду майбутнього галицького корифея національної культури. Автор наводить паралель між їх трагічними долями. Життя о. О. Нижанківського обірвалося від кулі польського солдата. Щодо його сина, то «...затяжна недуга та рівно ж передчасна смерть не дозволили Несторові Нижанківському використовувати тих творчих можливостей, до яких він був призначений не тільки з огляду на свій визначний талант в цій ділянці, але і на набуту довголітніми фаховими музичними студіями у Відні та Празі майстерність музичного ремесла» (Барвінський, 1942, с. 3), – пише В. Барвінський. Публіцист звертає увагу читачів на вплив складних суспільно-політичних подій на біографію музиканта: Перша світова війна, військова служба, російський полон затримали становлення майбутнього композитора. Продовживши навчання у Відні, він навчається не тільки в Музичній академії, але й в університеті, «де здобуває 1923 р. докторат на філософському факультеті (студії обсягу історії музикології)» (Барвінський, 1942, с. 3). Згодом Н. Нижанківський переїздить до Праги, де працює у Високому Педагогічному Інституті ім. М. Драгоманова. Паралельно він удосконалює майстерність композиції у видатного чеського композитора Вітезслава Новака.

Крізь спогадовий контент газетного матеріалу В. Барвінський представляє багатогранну діяльність митця під час львівського періоду творчості. Повернувшись до рідного краю, поборовши частково хворобу, Н. Нижанківський працює у Вищому музичному інституті імені М. Лисенка, «розгортаючи, попри педагогічну роботу, теж дуже видатну музичну організаторську діяльність, а також як незрівняний концертант-акомпаніатор, **рецензент** (виділення наше – М. Ч., Ж. З.)» (Барвінський, 1942, с. 3). Отже, В. Барвінський виокремлює публіцистичну справу як одну з провідних ділянок його творчості.

Автор пресодруку висловлює свої роздуми з приводу впливу тяжких обставин життя Н. Нижанківського на його композиторську спадщину. Він зазначає, що прогресуюча

хвороба та складні матеріальні умови приневолили «його найціннішу і найважливішу у нього творчу ділянку поставити не на перший план, а на дальший план» (Барвінський, 1942, с. 3). Трагічна доля митця обірвалася не на своїй землі, а в польському місті Лодзі.

Оцінюючи внесок композитора у справу розвитку національної культури, В. Барвінський дає високу оцінку фундатору громадсько-освітнього життя Східної Галичини, пишучи: «Українська музика втратила в помершому композиторові Н. Нижанківському одного з передових своїх представників і діячів, якого брак саме важко відчуваємо в сучасний момент організації нового життя» (Барвінський, 1942, с. 3).

Цей пресодрук підтверджує шану В. Барвінського до подвижницької діяльності одного зі своїх музичних побратимів, які на початку ХХ століття працювали над професіоналізацією усіх сторін українського мистецького простору Східної Галичини.

У наступному році виходить друком допис В. Барвінського «Невіджалувана втрата. У треті роковини смерті Нестора Нижанківського» (Барвінський, 1943, с. 6), який є свідченням національної пам'яті про корифеїв української музики. У спогадовому публіцистичному дискурсі автор представляє маловідомі факти з життя митця крізь призму власних чуттєвих переживань. Публіцист нагадує громадськості про треті роковини відходу в засвіти на чужині композитора, учасника визвольних змагань Н. Нижанківського. На похороні в останню путь його провели дружина Меланія, син Олег та гурт військових переселенців. Висловлюючи глибокий сум, автор з жалем пише, що на заупокійних заходах «не було нікого з Його мистецької родини: товаришів творчого пера і щоденної творчої і громадської праці, не було товаришів зброї з часів визвольних змагань» (Барвінський, 1943, с. 6). Музичний критик наголошує на мрії українського композитора – жити і діяти «для свого народу, розгорнувши до лету свої творчі крила» (Барвінський, 1943, с. 6).

У пресодруці В. Барвінський ділиться своїми роздумами стосовно військових лихоліть його історичної епохи, завдяки чому він постає перед нами глибоко мислячою патріотичною особистістю. Для публіциста значною цінністю є мистецька еліта української нації, котра віддала своє життя за становлення нашої державності та культури. Висловлюючи жаль з приводу смерті Н. Нижанківського, В. Барвінський стверджує, що «відійшла від нас людина, уста якої замовкли, та звучать і звучатимуть ті звуки Його музичної мови, що лучать минуле з сучасним і з майбутнім, лунають тони, які не знають ні меж, ні часу, ні віддалі просторів, живуть і житимуть Його твори, в яких і надалі б'ється і битиметься гаряче українське серце, з яких промовляє і повсякчасно промовляти буде щира українська душа» (Барвінський, 1943, с. 6). Цими словами критик підкреслює визначальну ознаку композиторського ества митця – «українськість». У газетному матеріалі озвучується заповіт Н. Нижанківського – бути похованим на рідній землі, який вдалося здійснити лише у 1993 році місцевою владою м. Стрия.

Висновки. Пресодруки творців національної культури В. Барвінського та З. Лиська на сторінках часопису «Львівські Вісті», що присвячені особистості Н. Нижанківського, вияскравлюють громадськості 40-х років ХХ століття постать композитора як фундатора української музики та активного діяча у всіх сферах мистецького життя Східної Галичини. Зокрема, автори наголошують на багатогранній музично-критичній праці. Публіцисти визначають провідну ознаку його творчості – «українськість» (В. Барвінський), «галицькість» (З. Лисько), яка стала націєтворчим фундаментом для нових соціокультурних шаблів регіону. Газетні матеріали З. Лиська та В. Барвінського не тільки поглиблювали мистецький контент львівського часопису, ознайомлювали читацтво з музичним корифеєм Н. Нижанківським, але й виформовували національну світоглядність народу. Здійснене дослідження стане добрим джерелознавчим підґрунтям в аналізі історії української музики початку ХХ століття.

Список використаних джерел:

1. Б. а. (1942). Концерт з творів Н. Нижанківського. *Львівські Вісті*. Ч. 222(346). 1 жовтня. С. 3.
2. Барвінський, В. (1943). Невіджалувана втрата. У треті роковини смерті Нестора Нижанківського. *Львівські Вісті*. Ч. 91(511). 24 квітня. С. 6.
3. Барвінський, В. (1942). Нестор Нижанківський. *Наші Дні*. Січень. С. 7–9.

4. Барвінський, В. (2008). Статті. Листи. Спогади / ред.-упор. В. Грабовський. Дрогобич: Посвіт. 268 с.
5. Барвінський, В. (1942). У другі роковини смерти композитора Нестора Нижанківського. *Львівські Вісті*. Ч. 78(202). С. 3.
6. Булка, Ю. (1997). Нестор Нижанківський: Життя і творчість. Львів ; Нью-Йорк: В-во М. П. Коць. 63 с.
7. Булка, Ю. (1972). Нестор Нижанківський. Київ: Музична Україна. 39 с.
8. Лисько, З. (1942). З концертної зали. Пам'яті Нестора Нижанківського. Концерт у Літературно-мистецькому Клубі. *Львівські Вісті*. Ч. 226(350). 6 жовтня. С. 3.
9. Молчко, У. (2023). Публіцистичний матеріал «Нестор Нижанківський» Василя Барвінського: джерелознавчий аспект. *International scientific conference "Development of culture and art in the war and post-war periods": conference proceedings* (September 6–7, 2023, Wloclawek, the Republic of Poland). Riga, Latvia: "Baltija Publishing". S. 9–13.
10. Молчко, У. (2014). Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського: монографія. Дрогобич: Посвіт. 304 с.

References:

1. В. а. (1942). Kontsert z tvoriv N. Nyzhankivskoho. [Concert of works by N. Nyzhankivskyi]. *Lvivski Visti*. Ch. 222(346). 1 zhovtnia. S. 3. [in Ukrainian].
2. Barvinskyi, V. (1943). Nevidzhaluvana vtrata. U treti rokovyny smerty Nestora Nyzhankivskoho. [An irreparable loss. On the third anniversary of the death of Nestor Nyzhankivskyi]. *Lvivski Visti*. Ch. 91(511). 24 kvitnia. S. 6. [in Ukrainian].
3. Barvinskyi, V. (1942). Nestor Nyzhankivskyi. [Nestor Nyzhankivskyi]. *Nashi Dni*. Sichen. S. 7–9. [in Ukrainian].
4. Barvinskyi, V. (2008). Stati. Lysty. Spohady [Articles. Letters. Memoirs] / red.-upor. V. Hrabovskyi. Drohobych: Posvit. 268 s. [in Ukrainian].
5. Barvinskyi, V. (1942). U druhi rokovyny smerty kompozytora Nestora Nyzhankivskoho. [On the second anniversary of the death of composer Nestor Nyzhankivskyi]. *Lvivski Visti*. Ch. 78(202). S. 3. [in Ukrainian].
6. Bulka, Yu. (1997). Nestor Nyzhankivskyi: Zhyttia i tvorchist. [Nestor Nyzhankivskyi: Life and creativity]. Lviv ; Niu-York: V-vo M. P. Kots. 63 s. [in Ukrainian].
7. Bulka, Yu. (1972). Nestor Nyzhankivskyi. [Nestor Nyzhankivskyi]. Kyiv: Muzychna Ukraina. 39 s. [in Ukrainian].
8. Lysko, Z. (1942). Z kontsertnoi zali. Pamiati Nestora Nyzhankivskoho. Kontsert u Literaturno-mystetskomu Kliubi. [From the concert hall. In memory of Nestor Nyzhankivskyi. Concert at the Literary and Art Club]. *Lvivski Visti*. Ch. 226(350). 6 zhovtnia. S. 3. [in Ukrainian].
9. Molchko, U. (2023). Publitsystychnyi material "Nestor Nyzhankivskyi" Vasylia Barvinskoho: dzhereloznavchyi aspekt. [The journalistic material "Nestor Nyzhankivskyi" by Vasyl Barvinskyi: the source science aspect]. *International scientific conference "Development of culture and art in the war and post-war periods": conference proceedings* (September 6–7, 2023, Wloclawek, the Republic of Poland). Riga, Latvia: "Baltija Publishing". S. 9–13. [in Ukrainian].
10. Molchko, U. (2014). Publitsystychna spadshchyna Nestora Nyzhankivskoho: monohrafiia. [The journalistic legacy of Nestor Nyzhankivskyi: monograph]. Drohobych: Posvit. 304 s. [in Ukrainian].